

Asia: VN/17593/2024

Lausuntopyyntö: luonnos hallituksen esitykseksi tekoälyasetuksen toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne koskien keskeisiä ehdotuksia

-

Lausuntonne koskien vaikutusten arviointia

-

Lausuntonne koskien säännöskohtaisia perusteluita

-

Lausuntonne koskien pykäliä

-

Muut kommentit HE -luonnoksesta

CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy (CSC) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi tekoälyasetuksen toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi. Tekoälyllä on merkittävä vaikutus Suomen ja Euroopan kilpailukykyyn, turvallisuuteen ja hyvinvointiin. Tekoälyn tai datan kaltaisia ilmiöitä on vaikea säännellä, koska on aina olemassa ylisääntelyn riski, joka voi haitata innovaatioita. Lisäksi teknologinen kehitys on niin nopeaa, että sääntely saattaa pian vanhentua. Kuten hallitusohjelmassakin on linjattu, lainsäädännön tulee olla teknologianeutraalia ja mahdollistaa automatisaation sekä uusien teknologioiden, kuten tekoälyn, vastuullinen hyödyntäminen laajalti.

CSC suhtautuu myönteisesti EU:n tekoälyasetuksen riskiperusteiseen lähestymistapaan, jonka mukaan suurin osa tekoälylain säännöksistä koskee vain kiellettyjä tai korkean riskin tekoälyjärjestelmiä. Tällainen luokittelu edellyttää kuitenkin, että kiellettyjen ja riskialttiiden tekoälyjärjestelmien määritelmät ja vaatimukset on muotoiltu selkeästi ja täsmällisesti, eivätkä jätä

tilaa tulkinalle tai ohjaa kieltämään tekoälyjärjestelmien käyttöä varmuuden vuoksi. Selkeät säännöt lisäävät yritysten ja kuluttajien luottamusta tekoälyyn. Vaikka tekoälyasetuksen ensisijaisena tehtävänä on turvata kansalaisten oikeuksia ja suojella ihmisiä tekoälyn mahdollisilta haitoilta, on sillä valtava potentiaali edistää innovaatioita ja EU:n kansainvälistä kilpailukykyä. Tekoälysäätelyssä onkin tärkeää pyrkiä myös edistämään alan investointeja, ekosysteemeitä ja tekoälyn laajaa, vastuullista ja ihmiskeskeistä käyttöönottoa koko yhteiskunnassa, myös uusilla aloilla. Tämä edellyttää sen tunnistamista, että tekoäly ei ole pelkkää teknologiaa, vaan sen taustalla vaikuttaa aina ihminen. Siksi ei ole yhdentekevää kuka tekoälyä kouluttaa ja millainen arvopohja sen taustalla on.

Näin ollen myöskään sääntely itsessään ei ole avain tekoälyn, tai muunkaan teknologian, mahdollisuuksien valjastamiseen tai sen aiheuttaminen riskien torjumiseen. Sääntelyn lisäksi tarvitaan eteenpäin katsovaa, strategista viitekehystä, jonka keskiössä on ihmisten ymmärryksen ja osaamisen kasvattaminen paitsi teknologioiden, myös niiden alakohtaisen soveltamisen tasolla. Tekoäly, kuten kaikki uudet datapohjaiset teknologiat, eivät noudata hallintomme rakenteita, vaan ovat vahvasti horisontaalisia ja edellyttävät rakenteiden ennakkoluulotonta tarkastelua. Poikkihallinnollinen yhteistyö ja yhteiset investoinnit tehokkaihin tekoälykehitystä edistäviin infrastruktuureihin, kuten suurteholaskentaan ja datanhallintaan sekä TKI-toimintaan ja osaamisen kehittämiseen, ovat ensiarvoisen tärkeitä. Myös lainsäädäntökehikkoamme tulee tarkastella poikkihallinnollisesti kokonaisuutena ja purkaa esteet datan liikkuvuudelle, jotta tekoälyyn pohjautuvia menetelmiä voidaan käyttää laajasti koko yhteiskunnassa uuden osaamisen kasvattamiseen. Esimerkiksi Suomella on mm. LUMI-supertietokoneen (1) myötä maailman kirkkainta kärkeä olevat työkalut TKI-toiminnalle, tekoälylle ja datataloudelle. LUMI on yksi maailman tehokkaimmista tekoälyalustoista, mutta laki sosiaali- ja terveystiedon toissijaisesta käytöstä (toisiolaki) estää LUMIn hyödyntämisen esim. terveysalan tutkimuksessa (2), mikä haittaa merkittävästi terveysalan TKI-toiminnan kasvustrategian toteuttamista. Siksi hallitusohjelmassakin mainittua toisilain uudistamista tulee kiirehtiä, jotta investoinnit LUMI-supertietokoneeseen ja sen jatkoksi suunniteltuun yhteiseurooppalaiseen tekoälyoptimoituun seuraavan sukupolven supertietokoneeseen (tekoälytehdas) voidaan näiltä osin täysmääräisesti Suomessa hyödyntää.

Eurooppalaisten yritysten ja TKI-toimijoiden kilpailukyvyn kasvattaminen edellyttää paitsi sääntelyn tarkastelua, investointeja ja yhteistyötä, myös muiden strategisten teknologioiden ja infrastruktuurien tunnistamista. Eurooppalaisiin kieliin pohjautuvat kielimallit ovat keskeisiä Euroopan strategiselle autonomialle, ja siksi tarvitaan yhteisiä investointeja siihen, että myös eurooppalaiset yritykset, tutkimustoimijat ja hallinto, voivat hyödyntää verkossa olevaa dataa eli tekoälyn raaka-ainetta. Tehdyt investoinnit esimerkiksi suurteholaskentaan ja eurooppalaisin data-avaruuksiin ovat merkittävä askel, ja meneillään olevat EU-rahoitteiset hankkeet eurooppalaisen verkkoindeksin rakentamiseksi tarvitsevat jatkorahoitusta. Näin luodaan vahvempaa eurooppalaista datan omistajuutta, joka mahdollistaa myös eurooppalaisiin arvoihin pohjautuvan, vastuullisen tekoälyn kehittämistä. Suomi on LUMI-supertietokoneen myötä keskeinen toimija eurooppalaisten tekoälykyvykkyyksien kehittämisessä, ja sen tulee jatkossakin olla aktiivinen toimija teknologia- ja osaamisosysteemin rakentamisessa.

Tekoälyasetuksen käytännön soveltamisessa haluamme korostaa säännösten ja soveltamisohjeiden selkeyttä ja oikeasuhtaisuutta. Hajautettu viranomaismalli ei saa johtaa erilaisiin asetuksen soveltamiskäytäntöihin eri viranomaisten välillä. Lisäksi niiden viranomaisten riittävästä resursoinnista on huolehdittava, joille tekoälyasetus tuo uusia velvoitteita. Pelkkä taloudellinen resursointi ei kuitenkaan riitä, vaan viranomaisten riittävästä tietotaidosta tekoälyjärjestelmien suhteen on myös huolehdittava. CSC tarjoaa mielellään omaa asiantuntemustaan

tekoälyjärjestelmistä yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Tästä esimerkkinä toimii EUSAir-hanke (3), jossa muodostetaan koko EU:ta koskeva ohjeistus tekoälyn sääntelyhiekkalaatikoiden toteutuksesta EU:n tekoälynsäädöksen mukaisesti. Hankkeessa tuotetaan myös koulutusmateriaalia ja levitetään tietoa muodostetusta ohjeistuksesta kaikkiin jäsenmaihiin. CSC kannustaakin toimimaan sääntelyhiekkalaatikoiden osalta mahdollisimman ripeästi tekemällä laajasti yhteistyötä muiden EU:n jäsenmaiden kanssa sekä keräämällä parhaita käytänteitä maista, joissa kehitystyö on jo pidemmällä.

Kansallisessa toimeenpanossa on huomioitava myös tekoälyn hyödyntäminen julkisessa hallinnossa. Hallitusohjelman mukaisesti tulee varmistaa, ettei kansallinen lainsäädäntö tai sen tulkinta ole EU:n asettamia vaatimuksia tiukempaa erityisesti tietosuojan ja automaattiseen päätöksentekoon liittyen. Lisäksi soveltamisohjeissa tulee tasapainoisesti huomioida tarve kehittää ja käyttää tekoälyä innovatiivisesti. Suomen tulee olla tässä asiassa kunnianhimoinen ja kulkea EU:n etujoukoissa. Lisäksi kansallisessa soveltamisessa tarvitaan lisäohjeistusta siitä, mitä on tutkimus ja kehitys, joka jää kokonaan tekoälyasetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

(1) <https://csc.fi/osaamisemme/suurteholaskenta/lumi-supertietokone/>

(2) <https://csc.fi/lausunto/tehokkaampia-toimia-sotedatan-tutkimuskayton-edistamiseen-csc-pitaa-hallituksen-ehdotusta-toisiolain-muuttamisesta-oikeansuuntaisena-mutta-riittamattomana/>

(3) <https://www.haaga-helia.fi/en/hankkeet/eusair>

Jos organisaationne toimii tiedonhallintalain (906/2019) tarkoittamana tiedonhallintayksikkönä, mitkä ovat näkemyksenne hallituksen esityksen luonnoksen 4.2.6. kappaleeseen ”Tiedonhallinnan muutosvaikutukset” organisaationne koskevan tiedonhallinnan osalta?

-

Toimiiko organisaationne tai edustamanne yritys tekoälyasetuksen tarkoittamana toimijana, ja jos toimii, millä tavoin katsotte, että asetukset ja ehdotettavat lait vaikuttavat organisaatioon tai yritykseenne?

CSC toimii tekoälyasetuksen tarkoittamana toimijana. CSC sekä kehittää yleiskäyttöisiä tekoälymalleja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa että osallistuu tällaisiin hankkeisiin. Asetukset ja ehdotettavat lait vaikuttavat palvelukehitykseen osittain. CSC:n toimintaympäristö keskittyy pääosin tutkimus- ja kehitystoimintaan, joka rajautuu asetuksen ulkopuolelle. Tutkimuksen ja kehityksen rajaamiseen tekoälyasetuksen ulkopuolelle, erityisesti tuotetestauksen ja käyttöönoton osalta, olisikin tärkeää saada tarkempia soveltamisohjeita, jotta CSC pystyy palvelemaan omia asiakkaitamme parhaalla mahdollisella tavalla.

